

РОЗВИТОК УМІНЬ АНГЛОМОВНОГО АУДІОВАННЯ В САМОСТІЙНІЙ РОБОТІ СТУДЕНТІВ

У статті аналізуються загальні характеристики вправ для розвитку вмінь аудіювання в самостійній роботі студентів на початковому етапі навчання в мовному вищому навчальному закладі. Описуються етапи роботи над аудитивним текстом, які ілюструються прикладами вправ. Створено комплекс вправ для розвитку вмінь англomовного аудіювання в самостійній роботі студентів.

Ключові слова: англomовне аудіювання, вправа, самостійна робота.

Вступ. України до Європейської співдружності спричинює зміни у вітчизняній системі освіти, зокрема реформування іншомовної освіти проводиться відповідно до Болонської декларації "Про європейський простір вищої освіти" (1999), Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти (2003). У зазначених вище рекомендаціях метою вивчення іноземної мови (ІМ) визначено оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією, яку складають мовленнєва компетенція, в тому числі в аудіюванні. Крім того, модернізація навчального процесу в руслі вимог Болонської декларації передбачає значне збільшення обсягу самостійної роботи студента (до 50-60 %) [3, с. 101].

Під час вивчення ІМ на мовному факультеті виокремлюють декілька видів самостійного учіння студента, наприклад, виконання лабораторних робіт, що, в свою чергу, є ефективним засобом навчання аудіювання. Одним із шляхів оптимізації цього процесу на початковому етапі в мовному вищому навчальному закладі є використання комплексу вправ, що забезпечує можливість формування та розвитку навичок і вмінь аудіювання з усією сукупністю основних характеристик цього виду мовленнєвої діяльності.

Аналіз наукової літератури показав, що проблеми навчання аудіювання студента мовного вищого навчального закладу (ВНЗ) присвячено багато досліджень: Н. Абрамовська, Д. Агапова, І. Алексєєва, О. Бочкарьова, К. Бржозовська, М. Кіронова, Н. Крилова, Б. Ліхобабін, Ю. Нікітіна, О. Пильцин, А. Черкашина тощо. Під час створення комплексу вправ для навчання майбутніх філологів аудіювання необхідно врахувати здобутки та досвід науковців, що забезпечує підґрунтя для ефективного навчання цього виду мовленнєвої діяльності. При цьому систематичне виконання лабораторних робіт, зокрема завдань щодо слухання аудитивних текстів для розвитку умінь іншомовного аудіювання в самостійній роботі студентів суттєво інтенсифікує процес викладання ІМ.

Отже, метою статті є запропонувати методичні рекомендації для навчання англomовного аудіювання студентів початкового етапу та проаналізувати розроблені в них вправи відповідно до загальних характеристик і вимог методики навчання ІМ.

По-перше, варто зазначити, що ефективність оволодіння ІМ на початковому етапі навчання в ВНЗ насамперед залежить від продуктивної організації самостійної роботи студентів. Так, забезпечення всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення навчальної дисципліни (підручниками, навчально-методичними посібниками, конспектами лабораторних занять, комп'ютерними лабораторіями та ін.) допоможе залучити студентів до активної самостійної пізнавальної діяльності, сприятиме розвитку їхніх інтелектуальних можливостей та оволодінню методами самостійного пізнання. Отже, розробка науково-методичного забезпечення самостійної роботи студента є пріоритетним напрямом діяльності кафедр ВНЗ упродовж останніх років.

Зміст самостійної роботи студента у форматі конкретної дисципліни визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача. Прикладом таких матеріалів можуть служити "Методичні рекомендації з розвитку вмінь іншомовного аудіювання в самостійній роботі студентів" (далі – методичні рекомендації). Зазначені рекомендації призначаються для викладачів практики усного та писемного мовлення, які працюють зі студентами 1-го курсу факультету іноземних мов та використовують запропоновані до цієї дисципліни лабораторні роботи ("Лабораторні роботи з практики англійської мови", укладачі О. Таран, А. Абрамович) [2].

Процес навчання передбачає цілеспрямовану взаємодію викладача та студентів. Саме педагог приймає рішення про те, чи матеріал вивчатиметься самостійно, чи під його керівництвом. Якщо студент може достатньо глибоко вивчити матеріал самостійно, то допомоги педагога він не потребує. Інакше – в тій або іншій формі вона необхідна [3, с. 192] особливо на перших курсах навчання. Навіть якщо студент опановує певний аспект предмета "іноземна мова" самостійно (наприклад, працює над розвитком умінь іншомовного аудіювання, слухаючи аудитивні лабораторні тексти), педагог спрямовує його пізнавальну діяльність і контролює її за допомогою комплексу вправ, запропонованих у методичних рекомендаціях.

Оскільки аудіювання є передумовою для оволодіння іншими видами мовленнєвої діяльності, вважаємо за необхідне працювати над розвитком аудитивних умінь безпосередньо на занятті й у позааудиторний час. Так, під час лабораторного заняття студентам необхідно пропонувати вправлятися в невідготовленому сприйманні мовлення на слух. Крім того, самостійне аудіювання як вид мовленнєвої діяльності передбачає сприймання на слух та розуміння зв'язних текстів, запропонованих у лабораторних роботах, і може бути домашнім завданням студентів.

Завданням згаданих методичних рекомендацій є саме надання допомоги викладачам при організації самостійної роботи студентів із розвитку та удосконалення навичок і вмінь аудіювання при слуханні текстів та при проведенні контролю рівня сформованості навичок слухання англійською мовою. Ця розробка призначається для забезпечення планомірного керівництва аудиторною та позааудиторною діяльністю студентів, що направлена на ґрунтовне вивчення і розуміння прослуханого тексту та його обговорення.

У сучасній методиці навчання іноземних мов визначено дві групи вправ для навчання аудіювання: підготовчі та комунікативні (мовленнєві). У підготовчих вправах формуються 1) фонетичні, 2) лексичні та 3) граматичні навички аудіювання [1, с. 135]. Наведемо приклади таких вправ із методичних рекомендацій [2], які можуть бути використані на вибір викладача в залежності від потреб студентів.

Приклад 1

– *Listen to the story. Transcribe and intone imperative sentences / general questions / 8–10 sentences at the beginning of the text / complex sentences / the dialogue between Mr. Wind and the leaves, etc.*

– *Listen to the story. Pick up and put down the questions which are sure to be pronounced with the Low Fall and the Low Rise. Comment upon your choice.*

Приклад 2

– *Listen to the story. Pick up all the nouns. Give the Plural form of them.*

– *Listen to the story. Change the general questions into disjunctive questions, answer them.*

– *Listen to the story. Put down 5 statements in Indirect Speech, use the following reported words: to say (to smb.), to tell smb., to add, to admit, to answer, to argue, to assure smb., to boast, to complain, to deny, to explain, to grumble, to point out, to promise, to protest, to remark, to reply, etc.*

– *Listen to the text. Write out all the irregular verbs and define their forms / learn the three forms of them. Contextualize them.*

– *In the following paragraph there are 8 mistakes. Correct them.*

My young lady friend come again the next week, and was talking to Merrick for half an hour. The week after that, she came again with a friend...

– *Listen to the text and write out all the adjectives in it, form their degrees of comparison. Make up the list of adjectives to characterise any metropolitan city, consult a dictionary.*

– *Put all possible questions on the sentence from the text: "I'm a doctor at the London Hospital."*

Приклад 3

– *Listen to the story. Find English equivalents in the text / explain or give definitions to the following words / match the Ukrainian and English equivalents. Contextualize them.*

– *Listen to the text. Pick up the words and word-combinations to the topic "Meals. Food. Cooking".*

– *Listen to the text. Characterize the main characters of the story using compound adjectives (well-bred, ill-mannered, ill-hearted, well-read, good-natured, narrow-minded, good-looking, easy-going, etc.).*

– *Match the idioms and the definitions, etc.*

Друга група вправ – комунікативні – виконуються з метою розвитку вмінь аудіювання на основі аудитивних текстів [1, с. 135]. Оскільки кінцевою метою сприймання текстів є їх розуміння, то вважаємо за доцільне навести приклади насамперед вправ для перевірки розуміння текстів, запропоновані в методичних рекомендаціях.

Приклад 4

– *Listen to the text. Get ready to support or challenge the statements in class / choose the right words or word-combinations to correct the statements of the statements.*

– *Listen to each sentence about the story and select the answer which best completes the sentence / complete the following statements.*

– *Listen to the text. Finish the following disjunctive questions, answer them.*

– *Listen to the text. Get ready to answer the questions in class / ask 10 general questions about the text / ask 5 questions about the facts you didn't understand very well / change the general questions into disjunctive questions. Change the answers to the questions into Indirect Speech.*

– *Listen to the text. Fill in the gaps with the suitable words from the text. What details are missed in the suggested paragraph?*

– *Listen to the text. Put the following word combinations in the order they appear in the story. Contextualize them.*

– *Listen to the text. Write what happened after / before the following event / arrange the sentences in the order they come in the text.*

– *Listen to the text. Say whom the following words belong to.*

– *Listen to the text. Make up the ending of the story (a happy / unhappy / unexpected / comic one).*

– *Listen to the text. Retell the text, add three false facts.*

– *Listen to Chapter 4 of "The Elephant Man", prepare the summary of it (not more than 12 sentences); use the following markers of sequence: First ... Next ... Later on ... After that ... Finally ..., etc.*

– *Listen to the text. Retell the text as it is, as if you were the interpreter, the Frenchman, the Frenchman's friend, using some of these conversational formulas: To begin with ... To come back to ... Practically speaking ... I suppose ... As I see it ... As for (as to) ... To be quite frank... Needless to say... To put it mildly... Strange to say... As a matter of fact... On the one hand... on the other hand... To cut a long story short...*

– *Listen to the text. Retell the text in such a way so we should see whom you really feel sorry for.*

– Listen to the text. Act out the conversation between the man and his neighbour after he was poured with a stream of dirty water. Express your anger, irritation using the following conversational formulas: *It's awful! What a shame! Shame on you! What a cheek! There you are! What next? What next, I wonder? I like that! It's the limit! It's the last straw! It's a nightmare!*

– Listen to the text. Which of these proverbs would go with the story?

Зазначимо, що в методиці навчання ІМ визначено такі етапи роботи над текстом для аудіювання: установчий (передтекстовий), супровідний (текстовий) та після текстовий [1, с. 136]. Проаналізуємо вправи для розвитку вмінь іншомовного аудіювання, представлені в методичних рекомендаціях до тексту "Cheeses". Ця методична розробка містить завдання для різних етапів роботи з текстом, які виконуються на вибір викладача.

Приклад 5

Pre-listening

– Do you always feel like doing your friend (a relative, an acquaintance) a favour? What kind of requests do you like to favour? About what kind of requests do you feel annoyed?

While listening

– Listen to the story. Ask questions about the details you did not understand. Be ready to answer some questions in class.

– Listen to the text and make up the plan of the text in the form of 10 different questions.

– Listen to the story. Pick all the irregular verbs from the text; learn the three forms of them. Contextualize them.

– Listen to the text. Transcribe and intone the dialogues between Tom's wife and his friend.

– Listen to the story. Explain or give definitions to the following words and word combinations. Contextualize them.

To march proudly, to fall back respectfully, a compartment, to have the compartment to oneself, to fidget, to call on smb., a moist place, to love dearly, to give quite a reputation, strong air.

– Listen to the story. Give an outline of the text in ten simple sentences.

– Listen to the story. Retell it using passive constructions (e.g. *I was to take cheeses to my friend's place*).

Отже, вправи, що передують прослуховуванню тексту (Pre-listening), спрямовані на подолання труднощів на початку аудіювання тексту, на зацікавлення у слуханні тексту та полегшення процесу розуміння іншомовного мовлення. Вони можуть бути виконані на занятті в будь-якому режимі (парному, груповому або фронтальному) на вибір викладача. Далі викладач пропонує текст для самостійного прослуховування та надає завдання, яке сприяє активізації розумової діяльності студентів під час слухання (While-listening).

Приклад 6

Comprehension Check

– Who said the following:

1. *Oh, with pleasure, dear boy, with pleasure.* 2. *Very close in here.* 3. *What is it? Tell me the worst.* 4. *They must be kept in a moist place, nobody must touch them.* 5. *Do you think he will be upset if I give a man some money to take them away and bury them?* 6. *We have never noticed before how strong the air is.*

– Choose the correct ending:

1. *The narrator was in London at that time, and his friend asked him...*

a) *to buy Liverpool cheese for him;* b) *to take the cheeses to London;* c) *to leave the cheeses in Liverpool.*

2. *The cheeses were excellent but ...*

a) *they were too expensive;* b) *there was too much odour about them;* c) *they were too heavy.*

3. *On the platform the people ...*

a) *fell respectfully on either side;* b) *put handkerchiefs over their noses;* c) *began sniffing and went away.*

4. *The train was crowded and the narrator had to get into the carriage where there were already ...*

a) *ten other people;* b) *seven other people;* c) *six other people.*

5. *His friend's wife took the children and...*

a) *went to a hotel;* b) *went to Liverpool;* c) *came to live at his place.*

6. *She kept her word and didn't come back till ...*

a) *her husband came back;* b) *the hotel bill came to fifteen pounds;* c) *the cheeses were eaten.*

7. *The friend decided to get rid of them, that's why he ...*

a) *took them to a seaside town and buried them;* b) *threw them into the river;* c) *sold them because they were too expensive.*

– Fill in the gaps with the suitable words from the text:

I remember a friend of _1_ buying a _2_ of cheeses in _3_. _4_ cheeses they were but there was too much _5_ about them. I _6_ for the cheeses and took them to the station. I took my ticket, and marched _7_ up the platform, with my cheeses. The people falling back _8_ on either side. An old gentleman began _9_, "Very close _10_ here." From the next station I had the _11_ to myself, though the train was _12_. When his wife came into the room she _13_ round for a moment. Then she said: "What is it? Tell me the _14_." They must be kept in a _15_ place. "Nobody's going to _16_ them. Had he _17_ them?" "Do you think he will be _18_ if I give a man some _19_ to take them away and _20_ them?" I answered that I thought he would never _21_ again. She _22_ and went to live in a hotel. My friend decided _23_ them. He took them then to _24_ and _25_ them on the _26_. It gave the place _27_.

– Answer the questions: 1. How did it happen that the teller of the story was travelling comfortably with the train so crowded? 2. What effect did the chesses produce on his friend's wife? How did she try to get away from them? 3. What way out did she find in the end?

Післятекстові вправи (Comprehension Check) мають на меті контроль розуміння прослуханого тексту, формування фонетичних, лексичних і граматичних навичок. На цьому етапі пропонується використання тестових завдань та таких видів роботи як драматизація, дискусії, бесіди, які сприяють розвитку вмінь непередготовленого мовлення. Для цих завдань пропонуються парний і груповий режими.

Приклад 7

Speaking

– Retell the text as it is, as if you were the narrator, his friend Tom, his friend's wife.

– Act out the talk between: a) the narrator and his fellow-passengers in the compartment, b) Tom and his wife, c) Tom and his friend.

Pair work

– What would you do if you were the narrator? Are you ready to give your friend a hand of help in any situation?/ Is it a typical Jerome K. Jerome's story? Why?/ Which do you think is the funniest episode in the story?

Group work

– Is it true that there are various kinds of humour? Must a sense of humour be developed? / What are some important qualities of a good friend? Use specific details and examples to explain why these qualities are important.

Заключними є завдання (Speaking, Writing), пов'язані з детальним переказом тексту, а також з іншими творчими видами роботи, що реалізуються в непередготовленому мовленні. Для цих завдань пропонуються парний і груповий режими.

Отже, можна зробити висновок, що одним із чинників, який забезпечує продуктивну організацію самостійної роботи студентів та успішність розвитку вмінь іншомовного аудіювання під час початкового періоду вивчення ІМ у мовному ВНЗ, є дотримання загальноприйнятих етапів роботи над аудитивним текстом і виконання різних видів вправ як опори для самостійного слухання. Зазначене вище дає можливість обґрунтувати та створити комплекс вправ для розвитку вмінь іншомовного аудіювання у самостійній роботі студентів.

Подальшого дослідження потребують процес навчання іншомовного аудіювання під час непередготовленого слухання на занятті ІМ та його навчально-методичне забезпечення.

Використані джерела

1. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах / [Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С. В. Тезікова та ін.]. – К. : ВЦ "Академія", 2010. – 328 с.
2. Методичні рекомендації з розвитку вмінь іншомовного аудіювання в самостійній роботі студентів / [уклад. О. М. Таран, В. В. Смелянська]. – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2007. – 122 с.
3. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. Л. Ортинський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

Смелянская В. В.

РАЗВИТИЕ УМЕНИЙ АНГЛОЯЗЫЧНОГО АУДИРОВАНИЯ В САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ СТУДЕНТОВ

В статье анализируются общие характеристики упражнений для развития умений аудирования во время самостоятельной работы студентов на начальном этапе обучения в языковом высшем учебном заведении. Описываются этапы работы над аудитивным текстом, иллюстрируемые примерами упражнений. Создан комплекс упражнений для развития умений англоязычного аудирования в самостоятельной работе студентов.

Ключевые слова: англоязычное аудирование, упражнение, самостоятельная работа.

Smelianska V. V.

DEVELOPING ENGLISH LISTENING COMPREHENSION SKILLS IN STUDENTS' SELF-STUDY WORK

The article is devoted to the analysis of the exercises for developing listening comprehension skills in students' self-study work at the initial stage of a linguistic higher educational establishment. The steps of working at the text for listening comprehension are illustrated by exercises. The complex of exercises aimed at developing English listening skills while doing self-study work has been elaborated.

Key words: English listening comprehension, an exercise, self-study work.

Стаття надійшла до редакції 07.06.13

